

НОМОДДИЙ АКТИВЛАР ҲИСОБИНИ ТАШКИЛ ҚИЛИШДА ҲИСОБ СИЁСАТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ

*Зарифжон Бастамов Олимжонович,
Республика Иқтисослаштирилган Эндокринология
илмий-амалий тиббиёт маркази Самарқанд
вилоят филиали бош ҳисобчиси.*

Бугунги кунда халқаро алоқаларнинг ривожланиши Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётига хорижий инвестицияларнинг кўплаб кириб келиши ҳисоб тизимини ривожлантиришни талаб этади. Бухгалтерия ҳисобидан фойдаланувчилар доирасининг кенгайиб бораётганлиги, интеграция жараёнлари чуқурлашаётганлиги, қўшма корхоналар барпо этилаётганлиги, жаҳон молия марказларига йўналтирилаётган инвестициялар, ишчи кучи ва валюта операциялари давлатлар ўртасида эркин ҳаракатланиши зарурлиги, ҳисоб тизимини жаҳон стандартларига мослаштиришни талаб қилмоқда.

Ривожланган бозор муносабатлари бухгалтерия ҳисоби олдида янги талабларни қўйиши ва хўжалик юритувчи субъектлар (соҳалар бўйича) бухгалтерия ҳисобини ягона услуб ҳамда шакл асосида ёритиши мумкин бўлмаганидек, давлат ҳам ҳар бир корхона учун алоҳида ҳисоб тизимини ёзиб бериши мумкин эмас. Чунки бундай тизим ҳар бир хўжалик субъектининг ишлаб чиқариш ва молиявий фаолиятига мос келмайди. Субъект томонидан танлаб олинadиган ҳисоб тизими ўз олдида қўйган вазифаларни бажариш учун талаб қилинадиган ахборотлар билан таъминланиши лозим.

Шунинг учун ҳам рақобатлашган бозор тизимида хўжалик юритувчи субъектлар (соҳалар бўйича) бухгалтерия ҳисобини ташкил қилишга жиддий таъсир кўрсатди. Бугунги кунда давлат корхоналарини хусусийлаштириб,

турли мулк шаклига келтириб, уларни бошқаришда, фаолиятини назорат қилишда, раҳбарият томонидан маълум чораларни амалга оширишда бухгалтерия ҳисобининг ўрни муҳим аҳамият касб этмоқда.

Демак, бухгалтерия ҳисоби ахбороти мустақил, ҳаққоний, ички ва ташқи фойдаланувчиларга тушунарли бўлиши лозим, бунинг учун қонунлар ва меъёрий ҳужжатлар чуқур ўрганилиши, хўжалик фаолиятини баҳолашга беғараз ёндашишни талаб қилади. Бундай ахборотларни олиш учун хўжалик раҳбари қуйидагиларни амалга ошириши мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз: ҳисоб ва ҳисоботнинг ички тизими шакллантириши; хўжалик операциялари устидан назорат доимий ўрнатиши; тўлиқ ва ишончли ахборотга эга бўлиши; ҳисоб ҳужжатларини сақланишини назорат қилиши; якуний молиявий ҳисоботни халқаро стандартларига мувофиқ, молиявий ҳисоботларини ўз вақтида тузишлари ва ҳ.к.

Шу нуқтаи назардан, амалдаги қонунчиликда субъектлар (соҳалар бўйича) томонидан бухгалтерия ҳисобини юритишнинг қоидалари ва тамойилларини ишлаб чиқиш мустақиллиги берилган. Бухгалтерия ҳисобини бундай тарзда йўлга қўйишнинг моҳияти шундаки, ҳар бир субъект давлат томонидан ўрнатилган бухгалтерия ҳисобини юритишнинг умумий қоидаларига асосланган ҳолда ишлаб чиқариш (иш ва хизмат) ва молиявий фаолиятида кўзланган мақсадга эришиш учун мустақил равишда ҳисоб тизимини ишлаб чиқади.

Хўжалик юритувчи субъектнинг (соҳалар бўйича) ташкилий-ҳуқуқий шакли ва мулкчилик шаклидан қатъий назар, ҳисоб сиёсатини тўғри шакллантирилиши билан изоҳланади. Бунда авваломбор, Республикамизда хўжалик юритувчи субъектлар (соҳалар бўйича) ҳисоб сиёсатини шакллантириш ва уни тузиш қоидаларини белгилайдиган қонуний [1] ҳамда меъёрий ҳужжатлардан фойдаланилади.

Хусусан, ҳисоб сиёсати хўжалик юритувчи субъектларнинг (соҳалар бўйича) хўжалик операциялари ҳисобини юритишда ҳужжатлар айланиши ва уларни расмийлаштириш учун қандай ҳисоб регистрлари ҳамда шакллардан фойдаланишни, активларни қандай мезонлар бўйича эътироф этишни, қанақа усуллар билан уларни баҳолашни, амортизация ҳисоблашнинг энг қулай ва самарали усулини қўллашни, инвентарлаш тизими қандай йўлга қўйилганлиги ҳақидаги батафсил ахборотни тақдим этиши, шунингдек, бошқа қоидаларни ҳам белгилаб олишидир.

1-жадвал

Ҳисоб сиёсати тушунчасига меъёрий ҳужжатларда келтирилган турлича ёндошувлар

<i>1-сон «Ҳисоб сиёсати ва молиявий ҳисобот» БҲМС</i>	<i>8-сон «Ҳисоб сиёсатлари, ҳисоблаб чиқилган баҳолардаги ўзгаришлар ва хатолар» БҲХС</i>	<i>1-сон «Ҳисоб сиёсати» БҲС.</i>	<i>3-сон «Ҳисоб сиёсати, ҳисобдаги баҳолашда ўзгаришлар ва хатолар» (IPSAS)</i>	<i>Муаллиф фикри</i>
Ҳисоб сиёсати деганди - хўжалик юритувчи субъектнинг рахбари бухгалтери	Ҳисоб сиёсати – бу тадбиркорлик субъекти томонидан молиявий ҳисоботларни тайёрлашда	Ҳисоб сиёсати - бюджет ташкилотлари томонидан бюджет ҳисобини юритиш ва	Ҳисоб сиёсати - бу молиявий ҳисоботларни тайёрлаш ва тақдим этишда корхона	Ушбу барча тушунчалар ни таҳлил қиладиган бўлсак, уларнинг асосий мақсади ҳар

я ҳисобини юритиш ва молиявий ҳисобот тузиш учун қабул қиладиган усулларни нг йиғмаси тушунилад и [5].	ва тақдим этишда қўлланиладиг ан муайян тамойиллар, усуллар, одатлар, қоидалар ва амалиётларди р [6].	молиявий ҳисоботларни тузишда қўлланиладиг ан аниқ услуглар, асослар, йўл қўйишлар, қоидалар ҳамда усуллар мажмуи [7].	томонидан қўлланиладиг ан ўзига хос принциплар, асослар, конвенциялар , қоидалар ва амалиётдир [8].	бир соҳа хусусиятида н келиб чиқиб, молиявий ҳисоботларн и тузишга қаратилган.
--	--	--	---	---

Ҳисоб сиёсатида улар хўжалик активлари, мажбуриятлари ва хўжалик операцияларини тан олишга ягона ёндашув бухгалтерия ҳисоби субъектлари учун муҳимдир. Ҳисоб сиёсати турли йиллар учун тақдим этиладиган молиявий ҳисоботда бухгалтерия ҳисоби субъектлари фаолиятининг молиявий кўрсаткичлари таққосланиши учун зарур. Унинг муҳимлиги борасида қонун ҳужжатларида шундай тартиб белгиланганки, ҳисоб сиёсати хўжалик юритувчи субъект (соҳалар бўйича) раҳбарининг тегишли ташкилий-фармойиш ҳужжатлари - буйруқ, фармойиш ва бошқалар билан тасдиқланишидир.

Шу боисдан, бугунги кунда соҳа хусусиятидан келиб чиқиб, умумий тартибда ҳисоб сиёсати комплектида қуйидагилар тасдиқланиши мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз: - бухгалтерия ҳисобида ишчи ҳисобварақлари режасини; - улар бўйича намунавий шакллар назарда тутилмаган хўжалик операцияларини расмийлаштиришда қўлланиладиган бирламчи ҳисоб ҳужжатлари шакллари; - ички бухгалтерия ҳисоботи учун ҳужжатлар

шаклини; - инвентарлашни ўтказиш тартиби, муддатларини; -мол-мулки ва мажбуриятларини баҳолаш, молиявий хўжалик операцияларини ҳамда кўрсаткичларни акс эттиришнинг муҳимлилик мезонларини; -хужжатлар айланиши ва ҳисоб маълумотларини қайта ишлаш қоидаларини; -операцияларни назорат қилиш тартибини; -бухгалтерия ҳисобини ташкил қилиш учун бошқа зарурий қоидалар ва меъёрлари кабилардир.